

Høringsuttalelse til utkast til forskrift og rettleiing til lov om stadnamn

Generelle merknader

Vi går inn for at det i forskriften blir tatt inn en paragraf om navnevern, og i tilknytning til den et nytt punkt i rettleiing. Vi foreslår at den nye paragrafen tas inn som § 2. Jf. side 3 og side 5.

Til 2. a ii, i utkast til rettleiing, bestemt form av sterke hunkjønnsord:

Navnekonsulentene vil uttrykke reservasjon når det gjelder å innføre *-e*-ending i denne kategorien. De regionale kartkontorene i de tre aktuelle fylkene innførte denne praksisen for noen år siden, i strid med forskriftene av 1993, som foreskrev *a*-ending (tidligere *i*-ending). Sterke hunkjønnsord – og oftest med dem intetkjønnsord i bestemt form flertall – har varierende ending i Sør-Norge. En liten del av Vest-Telemark har også *e*-ending i målføreuttalen, mens det i Agder er *ei-* og *æ*-ending, i Rogaland og Sunnhordland *o/-å*-ending, mens den nordlige delen av Hordaland for det meste har en åpen *e(æ)*-ending. En liten del har *a*-ending. Indre Sogn og Vest-Telemark har *i*-ending. Det er derfor inkonsekvent at midlandsmåla med unntak av Vest-Telemark blir regulert med *-e*-ending etter målføret, mens resten skal ha *a*- eller *i*-ending. Etter vårt syn burde *a*-ending være hovedregel, men med mulighet for enkelte kommuner til å velge *i*-ending i samsvar med tidligere normeringspraksis. (Kartverket har faktisk vedtatt *i*-ending i noen vestlandskommuner i samsvar med lokale ønsker.)

På Sørvestlandet har en rekke kommuner sammenfallende endinger i sterke og svake hunkjønnsord, f.eks. *vikjo/vikjå*, *brekko/brekkå*. Dessuten er det et større område på både den sørlige og nordlige delen av Vestlandet samt Helgeland og Salten som har *-o/-å* i svake hunkjønnsord. For dialektbrukere her føles det naturlig at dette forholdet gjenspeiles skrivemåten av stedsnavn. Å skrive *Vika* for uttalen ”Vikjo” framheves av mange som overgrep.

Likevel mener vi at det er viktig å holde oppe et normert bøyingsssystem i skrivemåten av stedsnavn. Dersom en følger opp dialektformene, vil mye av den tidligere normeringen rives opp. Vi mener at det som har skjedd med sterke hunkjønnsord i midlandsmåla er et skritt for langt. Det er nå viktig å legge opp til en fast normering med former som kan feste seg i lang tid framover. Dersom dialektlinjen følges opp, vil det komme stadig nye krav, og navneverket får ikke den stabiliteten i skrivemåten som er viktig for en utvetydig kommunikasjon.

Til 2, a iii, i utkast til rettleiing, om skrivemåten nn for rn:

Vi mener at *nn* av *rn* ikke bør gjennomføres i alle ord, men at overgangen avgrenses til *tjønn*, *tjenn* slik som i de gjeldende forskriftene. Når ord som *horn*, *korn* blir skrevet *honn*, *konn* kan det virke mer fremmed og er dessuten i strid med tidligere normeringspraksis (jf. § 2 første ledd i utkastet). Dessuten er det inkonsekvent i forhold til andre overganger som *dn* av *rn* (*tjødn*, *tjedn*), *dl* av *ll* (*fjedl*, *hjadl*).

Om private utbyggere

Vi viser til det navnekonsulentene i Nord-Norge skriver i avsnittet *Om private utbyggere og meglere* i sin høringsuttalelse og understreker at det er viktig at det kommer inn i forskriften at utbyggere som navnsetter prosjekter som senere vil inngå i det offentlige adressesystemet, er pliktige til å følge lov om stadnamn i samarbeid med kommunen.

Om "godkjent" skrivemåte

I § 6 "Fastsetjing av skrivemåten", siste ledd i loven av 18. mai 1990, heter det:

Offentlege organ og andre som er nemnde i første ledd, skal halde fram med å bruke dei namneformene som er i bruk av det offentlege når lova blir sett i verk, til det eventuelt blir gjort endringsvedtak etter reglane i denne lova.

I lov 10. juni om endringar i lov om stadnamn 18. mai 2005 er innholdet i dette leddet ført over til § 9 "Bruk av stadnamn", siste ledd, med en litt annen ordlyd:

Offentlege organ og andre som er nemnde i § 1 tredje ledd, skal halde fram med å bruke dei skriftformene som er i bruk av det offentlege når lova blir sett i verk, til det eventuelt blir gjort endringsvedtak.

Intensjonen med denne lovformuleringen har vært å finne en midlertidig og praktisk løsning på hvordan offentlige organ skulle forholde seg til navn som ikke var vedtatt etter stedsnavnloven. Men verken lovgiveren eller de administrative og faglige instansene har sett konsekvensene av dette. For i så fall burde det ha vært satt begrensninger til formuleringene. Både i Sentralt stedsnavnregister, i GAB og i andre offentlige register og dokument fins et stort antall navn med skrivemåter som går tilbake til 1800-tallet med til dels svært avvikende skrivemåter i forhold til vanlige normeringsregler. Til dels er det slektsnavnformer som brukes som stedsnavn, noe som kommer til uttrykk bl.a. i mange bygdebøker (som riktignok faller utenom stedsnavnloven).

Utgangspunktet for Sentralt stedsnavnregister var kartserien Norge i: 50 000 (N 50), og der var navna stor sett gjennomgått av navnekonsulentene. I senere år har Statens kartverk lagt inn navn fra Økonomisk kartverk og sjøkart, og disse samsvarer ofte ikke med skrivemåten på N50. Til dels dreier det seg om gårdsnavn/bruksnavn fra ØK og om naturnavn med en alderdommelig skrivemåte. Storparten av disse har ennå status "godkjent" i SSR og er altså i prinsippet til fri bruk i offentlig sammenheng. Eksempler på slike avvikende, men "godkjente" skrivemåter er *Moe* for *Mo*, *Lie* for *Li*, *Dahl-* for *Dal-*, *Dahler* for *Daler*, *Wang-* for *Vang-*, *Wold* for *Voll*.

For å illustrere situasjonen har vi fått skrevet ut en komplett navneliste fra Nannestad i Akershus med til sammen 3182 forekomster fordelt på rundt regnet 1000 lokaliteter. Ved å telle opp en del av utskriften som til sammen kan sies å danne et representativt utvalg, har vi funnet at ca. 30 % av forekomstene har mer enn én godkjent form (som regel to, bare tre i utvalget har tre ulike skrivemåter). Vi har ikke undersøkt hvilke andre skrivemåter som er i bruk i andre offentlige dokument.

Vi står med andre ord overfor en situasjon der en betydelig del av våre stedsnavn brukes av det offentlige i en form som er klart i strid med normeringsreglene. Både navnekonsulentene, Kartverket, kommuner og andre offentlige etater, grunneiere og visse private organisasjoner har anledning til å reise navnesak, og det gjøres i en viss grad, men det er en ubetydelig del av det totale navneforrådet som kan behandles ut fra den kapasiteten konsulenttjenesten har.

Dersom denne situasjonen fortsetter, vil stadig flere navn bli innarbeidet i en feilaktig form, og lovens intensjon blir ikke ivaretatt. Vi vil nevne to måter som kan bidra til å redusere de problemene som har oppstått.

For det første bør det tilføres mer ressurser til konsulenttjenesten for å legge navnemateriale til rette for en mer rasjonell og systematisk vedtaksprosess, bl.a. ved den type ”navnedugnad” som ble foretatt med turkartet i Midt-Norge og adresseringen i Nord-Hordland. For det andre bør ikke klart feilaktige skrivemåter kunne brukes selv om de har vært brukt tidligere i offentlige sammenhenger. Der det i SSR forekommer mer enn én ”godkjent” skriftform, kan det innføres en ny kategori med status f.eks. ”tilrådd (skriftform)”. Denne skriftformen bør da normalt være den som er brukt på N50. I en del tilfeller kan skrivemåten på for eksempel ØK være riktigere. Navnekonsulentene kan også rådspørres om hva som bør være ”tilrådd” skrivemåte.

De største problemene finnes blant de ”store” kulturnavnene etter som det er de som brukes oftest, og som det vil bli vanskeligere å normere etter som tiden går, rett og slett fordi de sementeres i en feilaktig skriftform (feilaktig ut fra prinsippet om at nedarvet uttale skal legges til grunn).

Vi mener at departementet ikke kan se bort fra de problemene som her er lagt fram og ber om at det legges opp til tiltak som kan avhjelpe situasjonen.

Forslag til konkrete endringer i utkastet:

Utkast til forskrift

§ 1, første ledd: *Med nedervd lokal uttale er meint den uttalen som er munnleg og skriftleg overlevert frå tidlegare generasjonar,...* Det er uklart hva som menes med *uttale som er skriftlig overlevert*. Vi foreslår: *Med nedervd lokal uttale er meint den uttalen som er overlevert munnleg eller i ei skriftform som svarer til den munnlege uttalen, frå tidlegare generasjonar,...*

Forslag til ny § 2 om namnevern (teksten er delvis hentet fra komitéinnstillingen):

Stadnamn skal brukast i samsvar med tradisjonane på staden. Eit namn skal ikke takast i bruk på ein stad dersom det ikkje kan dokumenterast at namnet har gammal tilknytning til staden.

Videre følger vi den paragrafnummereringen som er brukt i utkastet fra departementet:

§ 2, første ledd: *Når nye namneobjekt skal namnsetjast, bør namneskikken på staden følgjast når det er mogleg. Vi foreslår å stryke når det er mogleg.*

§ 2, andre ledd: *Ved namn på større og/eller særleg kjende lokalitetar skal det takast omsyn til innarbeidd skriftform. Vi syns det er for sterkt med skal her og foreslår: Ved namn på større og/eller kjende lokalitetar kan det takast omsyn til innarbeidd skriftform.*

§ 2, siste ledd, siste punktum: Vi foreslår å stryke denne setningen.

Begrunnelse: Setningen åpner for at vi kan få to vedtatte skrivemåter side om side av et navn, en for stedsnavnet i primærfunksjonen og en for navnet i sekundærfunksjon, og det mener vi er uheldig. Vi er også skeptiske til en framtidig håndtering av et begrep som ”uvesentlig” i navnesammenheng. Det blir et udefinert skjønns etter det vi kan forstå, og det åpner for press fra eiere av ”vesentlige” funksjoner på stedene.

§ 3, første ledd: *Innarbeiddde namneformer er å føretrekkje framfor ikkje-innarbeiddde namneformer.*

Vi viser til uttalelsen fra navnekonsulentene i Nord-Norge på dette punktet og støtter deres forslag om å stryke denne setningen.

§ 4, første ledd: *Ved fastsetjing av skrivemåten skal det veljast ei hovudform eller sideform i den målforma som passar best...* Etter rettskrivningsendringene i 2005 eksisterer det ikke sideformer i bokmål, og vi foreslår: *...skal det veljast ei tillaten form i den målforma som passar best...*

§ 4, første ledd: *Dialektformer som ikkje utan vidare kan setjast i samanheng med kjende ord, skal brukast med varsemd.* Vi syns det er så uklart hva som er ment her at vi foreslår å stryke denne setningen.

§ 4, andre ledd: *Det skal leggjast særleg vekt på det ønsket eigaren har med omsyn til skrivemåte, osv.* Vi foreslår: *Ved fastsetjing av skrivemåten av bruksnamn, skal det leggjast særleg vekt på det ønsket eigaren har... osv.*

Ellers foreslår vi at tredje ledd bytter plass med andre ledd, og at siste ledd, som dreier seg om bindeelement ved sammensetninger, flyttes til Rettleiing, punkt 2a.

§ 6 b, siste ledd: *Finske stadnamn på Austlandet tilpassast norske rettskrivingsprinsipp.* Her må føyes til et *skal*, og *finske stadnamn* bør ifølge navnekonsulenten for kvensk og Skogsfinnernes interesser i Norge endres til *skogsfinske stadnamn*. Altså: *Skogsfinske stadnamn på Austlandet skal tilpassast...*

§ 9, femte ledd: *Statens kartverk kan gjere samlevedtak for skriftformer av namn eller namneledd innanfor same administrative området.* Enten må det stå: *innanfor same administrative område*, eller: *innanfor det same administrative området*.

Samlevedtak kan berre brukast der dialektformene i det aktuelle området gjer slike vedtak naturleg. Bør rettes til: *...gjer slike vedtak naturlege.*

§ 14, første ledd: *Det skal oppnemnast to namnekonsulentar for kvart universitetsområde; Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø.* Vi foreslår: *Det skal oppnemnast to namnekonsulentar for kvart av dei geografiske områda Austlandet med Agderfylka, Vestlandet, Midt-Noreg og Nord-Noreg.*

Utkast til rettleiing

Ordforklaringar og definisjonar

Assimilasjon: (t.d. tjønn/tjenn av gammalnorsk rn).

Lokalitet: avgrensa geografisk område. Vi foreslår: *avgrensa geografisk område, punkt eller linje*

Midlandsmål: dialekt midt i Sør-Noreg, dvs. i dei vestvende austnorske fjelldalane frå Telemark til Nord-Gudbrandsdalen. Vi foreslår: *dialektane midt i Sør-Noreg, dvs. i dei austnorske fjelldalane frå og med Telemark til og med Nord-Gudbrandsdalen.*

Namn på grend. Vi foreslår i stedet *Grendenamn*. (Jf. *bynamn, gardsnamn, kommunenamn* osv.)

Overvektord: ord som i gammalnorsk hadde trykksterk hovudstaving... Vi foreslår: ord som i gammalnorsk hadde trykksterk (lang eller overleng) hovudstaving...

Uaspirert klusil: lukkelyd som blir uttalt utan pustelyd (p, t, k). Dette kan misforstås slik at leseren tror at p, t, k alltid er uaspirerte klusiler. Vårt forslag: (t.d. p, t, k i kvensk). Jf. § 6 i utkast til forskrift.

Vi savner definisjon av *regionale samleformer*.

Nytt punkt 2 til § 2 om navnevern:

Eit nedervt stadnamn kan ikkje bytast ut med eit namn utan tradisjon på staden dersom ikkje særlege grunnar talar for det. Gamle namn skal ikkje brukast på ein urettkomen måte i kommersiell verksemd. Særlege grunnar til å byte ut eit tradisjonelt namn kan vere at namnet lett kan bli forveksla med eit anna namn i nærleiken, eller at eit nytt namn trengst for betre identifikasjon. Når nye namneobjekt skal namnsetjast, bør namneskikken på staden følgjast mest mogleg.

Videre følger vi den punktnummereringen som er brukt i utkastet fra departementet:

2. Om skrivemåten av stadnamn – nokre presiseringar

a) i: *Kjønn og tal*. Vi foreslår: *Kjønn, form og tal*

I følgjende setning i 3. avsnitt *Ubunden form skal brukast dersom ho er i levande bruk i talemålet i dag og dessutan er godt innarbeidd i skrift* bør skal byttes ut med *kan* fordi det oftast er den bestemte formen som er nedarvet – den ubestemte formen er til dels et skriftprodukt som i større eller mindre grad kan ha fått innpass i uttalen.

Videre mener vi at siste setningen i samme avsnitt svekker hensynet til nedarvet uttale fordi eieren ofte legger vekt på skrifttradisjonen.

a) ii, Eintal, andre ledd: *Når særlege grunnar talar for det, kan endingane -na eller -ni brukast*. Her må en vel legge til *-ne* for midlandsmål.

a) ii, Eintal, tredje ledd: *Bergensk får -en, mens midlandsmåla kan bruke -e*. Det som står etter kommaet må strykes. Det er bare i sterke hunkjønnsord at midlandsmål kan bruke *-e*.

a) ii, Fleirtal, andre ledd: *Inkjekjønnsord får endinga -a eller -i når det er samanfall med bunden form eintal av sterke hokjønnsord*.

Hvis departementet holder fast ved at sterke hunkjønnsord i midlandsmål skal kunne ha *-e* i bestemt form, må de også kunne ha *-e* bestemt form flertall av intetkjønnsord. Vi foreslår: *Inkjekjønnsord får endinga -a, -i eller -e når det er samanfall med bunden form eintal av sterke hokjønnsord*.

3. Om saksbehandlinga

a), andre ledd, siste linje: */Skugge tunnel*. Rettes til: */Skuggen tunnel*.

b), siste punktum: *Dette slik at det framleis er Kartverket som...* Vi foreslår: *Av dette følgjer at det framleis er Kartverket som...*

c), første ledd: ..., *med unntak av bruksnamn*: Rettes til: ..., *med unntak av gards- og bruksnamn*

4. c) Statens namnekonsulentteneste for Vestlandet

Riktig adresse: Nordisk institutt, UiB

Postboks 7800

5020 Bergen

For navnekonsulentene for norske navn

Botolv Helleland

Boye Wangenstein